



Sygn. akt III PK 130/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 maja 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)
SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)
SSN Roman Kuczyński

w sprawie z powództwa D. E.
przeciwko Publicznemu Gimnazjum w S.
o odszkodowanie z tytułu odwołania z zajmowanej funkcji,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 maja 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 lutego 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 2 października 2013 r. Sąd Rejonowy w Z. Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z powództwa D. E. przeciwko Publicznemu Gimnazjum w S. o odszkodowanie z tytułu odwołania z zajmowanej funkcji zasądził od pozwanego publicznego Gimnazjum w S. na rzecz powódki 12.146 zł i 60 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, nakazał ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu

Państwa 608 zł tytułem opłaty od pozwu od uiszczenia której powódka była zwolniona. W pkt IV nadał wyrokowi w pkt I rygor natychmiastowej wykonalności do kwoty 4.048,80 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że od 1 września 1999 r. powódka zajmowała stanowisko dyrektora Publicznego Gimnazjum [...], a zarządzeniem wójta Gminy L. (dalej jako „wójt”) z 27 czerwca 2007 r. przedłużono jej okres pełnienia tej funkcji do 31 sierpnia 2012 r. Powódka ma stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego i zatrudniona była w pozwanym Gimnazjum na podstawie mianowania. Zarządzeniem z 15 maja 2012 r. wójt, na podstawie art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) i art. 30 ust. 2 pkt 5 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), po zasięgnięciu opinii [...] Kuratora Oświaty odwołał powódkę z dniem 15 maja 2012 r. z zajmowanego stanowiska. Rozstrzygnięciem nadzorczym wojewody [...] z 3 lipca 2012 r. stwierdzono nieważność zarządzenia wójta z 15 maja 2012 r. w sprawie odwołania D. E. ze stanowiska dyrektora Publicznego Gimnazjum w S.

Wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w [...] z 16 października 2012 r. oddalono skargę wójta na rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody z 3 lipca 2002 roku. Wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z 23 maja 2013 r. oddalono skargę kasacyjną wójta Gminy L. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z 16 października 2012 r.

W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy uznał, że powództwo jest zasadne i zasługuje na uwzględnienie. Sąd wskazał, że odwołanie ze stanowiska dyrektora szkoły stanowi jednostronną, niekorzystną zmianę warunków pracy i płacy. Zmiana ta dotyczy treści stosunku pracy nauczyciela pełniącego funkcję dyrektora szkoły. Wprawdzie odwołanie na podstawie art. 38 ustawy o systemie oświaty nie stanowi wypowiedzenia warunków pracy i płacy, ale jest to czynność prawna w wysokim stopniu zbliżona do wypowiedzenia zmieniającego. Oznacza to, że sprawy na tle legalności aktu odwołania nauczyciela ze stanowiska dyrektora szkoły kwalifikuje się jako spory związane ze stosunkiem pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c., co potwierdza kompetencję sądów pracy do rozstrzygania roszczeń związanych z powołaniem i odwołaniem z funkcji dyrektora. W tej materii wypowiedział się

jednoznacznie Sąd Najwyższy w wyroku z 10 stycznia 2003 r. (I PK 74/02) stwierdzając, że odwołanie nauczyciela ze stanowiska dyrektora szkoły jest czynnością prawa pracy, zmieniającą treść stosunku pracy. W świetle powyższego Sąd pierwszej instancji legitymowany był do rozstrzygnięcia niniejszego sporu, tj. ustalenia zasadności żądania zasądzenia od pozwanego Gimnazjum na rzecz powódki 12.146 zł tytułem odszkodowania za odwołanie z zajmowanej funkcji. Sąd Rejonowy wskazał następnie, że kwestią sporną było ustalenie, czy przyczyny wskazane w zarządzeniu z 15 maja 2012 r. w sprawie odwołania powódki odpowiadały treści art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty wskazującego, że organ, który powierzył nauczycielowi stanowisko kierownicze w szkole lub placówce w przypadkach szczególnie uzasadnionych po zasięgnięciu opinii kuratora oświaty, a w przypadku szkoły i placówki artystycznej oraz placówki, o której mowa w art. 2 pkt, dla szkół artystycznych prowadzonych przez jednostkę samorządu terytorialnego - ministra właściwego do sprawy kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, może odwołać nauczyciela ze stanowiska kierowniczego w czasie roku szkolnego bez wypowiedzenia. Po rozważeniu tej kwestii Sąd Rejonowy doszedł do wniosku, że nie ma podstaw do uznania, że zaistniały okoliczności odwołania powódki ze stanowiska dyrektora Gimnazjum w trybie art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty. Wobec tego Sąd uznał żądanie powódki za zasadne. W kwestii wysokości należnego odszkodowania, Sąd Rejonowy podzielił stanowisko Sądu Najwyższego, że odpowiednie stosowanie art. 45 § 2 k.p. i art. 47¹ k.p. do dyrektora szkoły odwołanego na podstawie art. 38 ustawy o systemie oświaty nie uzasadnia ograniczenia ustawowego odszkodowania do wysokości trzymiesięcznego dodatku funkcyjnego (wyrok Sądu Najwyższego z 19 maja 2009 r. II PK 288/08). Odwołanie nauczyciela mianowanego ze stanowiska dyrektora szkoły nie jest tożsame z wypowiedzeniem zmieniającym (art. 42 § 1 k.p.), jednakże w sferze faktycznej odnosi podobny skutek. Skoro więc odszkodowanie za wadliwe wypowiedzenie zmieniające nie jest odnoszone do różnicy zarobków sprzed i po wypowiedzeniu, to w przypadku powódki ograniczenie wysokości odszkodowania do równowartości trzykrotnego dodatku funkcyjnego byłoby krzywdzące.

Wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skarga kasacyjną Sąd Okręgowy w [...] oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu pierwszej instancji i zasądził jej na rzecz powódki 60 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję. Sąd odwoławczy stwierdził, że Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i rozważań prawnych, a w szczególności prawidłowo ustalił, że powódka swoim zachowaniem nie dała podstaw do zastosowania wobec niej art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty. Zdaniem Sądu Okręgowego, wyrok Sądu Rejonowego odpowiada prawu, a zarzuty apelacji są nietrafne. Nie miało również miejsca wskazane w apelacji naruszenie art. 45 w związku z art. 47¹ k.p., polegające na zasądzeniu na rzecz powódki odszkodowania w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia. Sąd Rejonowy szczegółowo i logicznie umotywował swoje stanowisko, zastosował właściwe przepisy i prawidłowo uzasadnił ich zastosowanie.

W skardze kasacyjnej strona pozwana zaskarżyła w całości powyższy wyrok Sądu Okręgowego, zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 45 w związku z art. 47¹ k.p. i w związku z art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, przez jego niewłaściwe zastosowanie i zasądzenie na rzecz powódki odszkodowania w wysokości pełnego trzymiesięcznego wynagrodzenia, mimo że w następstwie czynności dokonanej przez pozwanego wynagrodzenie powódki uległo zmniejszeniu jedynie o wysokość dodatku funkcyjnego i tylko w zakresie braku wypłaty dodatku funkcyjnego sytuacja powódki uległa zmianie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest nieuzasadniona. Słusznie jednak strona skarżąca podnosi, że zagadnienie wysokości odszkodowania należnego dyrektorowi szkoły odwołanemu na podstawie art. 38 ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.) jest niejednolicie rozstrzygane w orzecznictwie, w tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W tej kwestii zarysowały się dwa stanowiska. Według pierwszego, nauczycielowi pełniącemu funkcję dyrektora, szkoły odwołanemu z funkcji z naruszeniem art. 38 ustawy o systemie oświaty, przysługuje roszczenie o odszkodowanie w wysokości wynagrodzenia za

czas, do upływu którego miało trwać pełnienie powierzonych funkcji, nie więcej niż za trzy miesiące. Z uwagi na nieuregulowanie w tej ustawie kwestii dochodzenia roszczeń związanych z odwołaniem z funkcji, powinny mieć, zgodnie z art. 5 k.p., zastosowanie przepisy Kodeksu pracy. Najbardziej zbliżony charakter mają unormowania dotyczące umowy na czas określony zawarte w art. 50 § 3 i 4 k.p. Przepisy te nie mogą być jednak stosowane wprost, ponieważ dotyczą rozwiązania stosunku pracy, a nie odwołania ze stanowiska z zachowaniem dalszego zatrudnienia. W tej sytuacji należy zastosować art. 38 ustawy o systemie oświaty w związku z art. 50 § 3 i 4 k.p. Jednocześnie odwołanemu pracownikowi przysługuje odszkodowanie obejmujące tylko dodatek funkcyjny nie wyższy niż za 3 miesiące, a nie całe wynagrodzenie za ten czas. Po ustaniu pełnienia funkcji dyrektora pracownik pozostaje w zatrudnieniu i za swoją pracę pobiera należne wynagrodzenie. W takiej sytuacji art. 50 § 3 i § 4 mogą zatem mieć jedynie odpowiednie zastosowanie. Przewidziana w nich sankcja odszkodowawcza musi być więc do tej sytuacji adekwatna. Skoro pracownik traci tylko dodatek funkcyjny, to odszkodowanie powinno być równe temu dodatkowi (Tak: uchwała Sądu Najwyższego z 3 lutego 1993 r., I PZP 71/92, OSNCP 1993 z. 11, poz. 144 i wyroki Sądu Najwyższego z 14 listopada 1996 r., I PKN 17/96, LEX nr 1288097; 9 maja 1997 r., I PKN 138/97, OSNP 1998 nr 9, poz. 261 i 10 stycznia 2003 r., I PK 74/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 221; postanowienie Sądu Najwyższego z 13 września 2005 r., I PK 95/05, niepublikowane).

Punktem wyjścia drugiego z wymienionych stanowisk jest pogląd, wyrażony w uchwałach z 3 lutego 1993 r., I PZP 71/92, OSNCP 1993 nr 9, poz. 144 i 5 maja 1993 r., I PZP 15/93, OSNCP 1993 nr 12, poz. 217 oraz wyrokach z 10 kwietnia 1997 r., I PKN 88/97, OSNAPiUS 1998 nr 1, poz. 10 i 9 grudnia 2003 r., I PK 103/03, OSNP 2004 nr 21, poz. 371, że jakkolwiek odwołanie ze stanowiska dyrektora szkoły na podstawie art. 38 ustawy o systemie oświaty nie stanowi wypowiedzenia warunków pracy lub płacy, to jednak jest to czynność prawna w wysokim stopniu zbliżona do wypowiedzenia zmieniającego. Dlatego, nauczycielowi odwołanemu z funkcji dyrektora szkoły na podstawie art. 38 ustawy o systemie oświaty przysługuje roszczenie o odszkodowanie na podstawie odpowiednio stosowanych art. 45 § 2 w związku z 42 § 1 i art. 47¹ k.p. W

wymienionych orzeczeniach Sąd Najwyższy nie rozważał wprost, czy podstawą określenia wysokości odszkodowania jest całe wynagrodzenie za pracę, czy tylko dodatek funkcyjny. Niemniej jednak w powołanej wyżej uchwale z 5 maja 1993 r., I PZP 15/93 stwierdził, że dyrektorowi odwołanemu z funkcji z naruszeniem art. 38 ustawy o systemie oświaty przysługuje roszczenie o odszkodowanie w wysokości wynagrodzenia za czas, do upływu którego miało trwać pełnienie powierzonych funkcji, nie więcej jednak niż za trzy miesiące. Do rozważanej kwestii wysokości odszkodowania Sąd Najwyższy odniósł się natomiast wprost w wyroku z 19 maja 2009 r., II PK 288/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 8, stwierdzając, że bezprawność odwołania mianowanego nauczyciela ze stanowiska dyrektora szkoły wynikająca z braku uzasadnionych podstaw lub naruszenia przepisów dotyczących odwołania, winna wywoływać skutek podobny do bezprawności działania pracodawcy przy wypowiedzeniu zmieniającym. Są to bowiem rodzajowo podobne uchybienia prawom pracownika. Odpowiednie stosowanie do odwołanego dyrektora szkoły art. 45 § 2 k.p. i art. 47¹ k.p. nie może zatem prowadzić do zmniejszenia wysokości ustawowego odszkodowania. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy wskazał, że odszkodowania, o których mowa w przepisach art. 47¹, art. 50 § 3 i 4 i art. 58 k.p., nie są powiązane z rzeczywistą szkodą i przysługują niezależnie od jej wystąpienia. Wprawdzie odwołanie nauczyciela mianowanego ze stanowiska dyrektora szkoły nie jest tożsame z wypowiedzeniem zmieniającym (art. 42 § 1 k.p.), jednakże w sferze faktycznej odnosi podobny skutek. Stanowi bowiem jednostronną zmianę warunków pracy, niekorzystną dla pracownika. Zmiana ta dotyczy treści stosunku pracy nauczyciela pełniącego funkcję dyrektora szkoły, gdyż pozbawia go funkcji i uprawnień organu zarządzającego szkołą oraz w istotny sposób uszczupla należne mu wynagrodzenie za pracę, pozbawiając go dodatku funkcyjnego. W razie wypowiedzenia warunków pracy i płacy nie musi dojść do rozwiązania stosunku pracy. Może on być bowiem kontynuowany na nowych warunkach w wypadku ich przyjęcia przez pracownika. Przyjęcie nowych warunków pracy nie wyklucza możliwości dochodzenia przez pracownika roszczenia odszkodowawczego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 1 lutego 2001 r., I PKN 515/99, OSNAPiUS 2001 nr 12, poz. 414), a w judykaturze nie ma wątpliwości, że odszkodowanie za wadliwe wypowiedzenie zmieniające nie jest odnoszone do

różnicy zarobków sprzed i po wypowiedzeniu. Odwołując się do poglądu Trybunału Konstytucyjnego wyrażonego w wyroku z 27 listopada 2007 r., SK 18/05, (OTK-A 2007 nr 10, poz. 128), Sąd Najwyższy podkreślił, że omawiane odszkodowania są roszczeniami majątkowymi *sui generis*, u podstaw których leży również funkcja socjalna i represyjna. Przemawia to za brakiem możliwości zmniejszenia odszkodowania. Bezprawność odwołania mianowanego nauczyciela ze stanowiska dyrektora szkoły wynikająca z braku uzasadnionych podstaw lub naruszenia przepisów, powinna wywoływać skutek podobny jak bezprawność działania pracodawcy przy wypowiedzeniu zmieniającym, bowiem są to rodzajowo podobne uchybienia prawom pracownika. Odpowiednie stosowanie do odwołanego dyrektora szkoły art. 45 § 2 k.p. i art. 47¹ k.p. nie może zatem prowadzić do zmniejszenia wysokości ustawowego odszkodowania.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela powyższe stanowisko i wspierającą je argumentację. Można jedynie dodać, że w świetle art. 47¹ k.p., odszkodowanie z art. 45 Kodeksu pracy może być nawet wyższe od wynagrodzenia za okres wypowiedzenia (gdy okres ten jest krótszy niż 3 miesiące), co potwierdza wnioski Sądu Najwyższego przedstawione wyżej w uzasadnieniu wyroku z 9 grudnia 2003 r., w sprawie I PK 103/03. W rezultacie należy uznać, że nauczycielowi odwołanemu ze stanowiska kierowniczego w szkole niezgodnie z warunkami określonymi w art. 38 ust. 1 pkt 2 z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.) przysługuje odszkodowanie w wysokości nie niższej od wynagrodzenia za okres wypowiedzenia, a nie w wysokości sumy utraconego za taki okres dodatku funkcyjnego (art. 38 ust. 1 pkt 2 z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm. w związku z art. 5, art. 42 § 1, art. 45 § 2 i art. 47¹ k.p.).

Z powyższych względów, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.